

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, "Arb", "bdv", md.leri; *Lisânü'l-'Arab*, "Arb", "bdv" md.leri; *Tâ-cû'l-'arûs*, "Arb", "bdv" md.leri; *Müsned*, I, 409; II, 191, 193, 371, 440; III, 161, 361-362; IV, 55; VI, 133; Buhârî, "Menâkıb", 1, "Meğâ-zî", 74, "Edeb", 27, 95, "Fiten", 14, "Cihâd", 24, "Hımus", 19; Müslim, "İmân", 21, 81, 85-87, 89, 91, "İmâre", 19, 20, 82; Yahyâ b. Âdem, *el-Hjarâc*, s. 19-20; Ebû Ubeyd, *el-Emvâl*, s. 303-318, 324-335; İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, III, 339; VIII, 215, 294; İbn Zencûye, *el-Emvâl* (nşr. Şâkir Zib Feyyâz), Riyad 1406/1986, II, 510-522; III, 1266-1267; İbn Abdürabbih, *el-İkddü'l-ferîd* (nşr. Abdülmecîd et-Terhîni), Kahire 1404/1983, IV, 3-88; Taberî, *Tefsîr*, XXI, 91; XXVI, 90; a.m.f., *Târîh* (de Goeje), I, 3280 vd.; II, 94 vd., 148, 565, 568, 590, 825, 864, ayrıca bk. İndeks; Mâverî, *el-Ahkâmü's-sultânîyye*, s. 163; İbn Haldün, *Muqaddime*, s. 235-242, 459-473, 485, 507, 513, 516-517, 868-869, 941, 1280; a.e. (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1982-83, I, 266, 346-347, 349-350, 415-476; II, 866-871, 955-956, 966-967, 1335 vd., ayrıca bk. İndeks; Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, *Bulâğu'l-ereb*, I, 11-15; III, 425-436; *Mir'âtü'l-Haremeyn*, III, 339; Robert Montagne, *Çöl Medeniyeti* (trc. Avni Yakalioğlu), İstanbul 1950, s. 3-31; Hâmid Topçuoğlu, *Hukuk Sosyolojisi*, Ankara 1963, s. 343-359; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, I, 13-32, 261-262, 272-289; IV, 276-278, 286-291, 292-299, 300-307, 313-314, 395, 603, 606-608; VIII, 18-23, 107-110, ayrıca bk. İndeks; Ümit Hassan, *İbn Haldun'un Metodu ve Siyaset Teorisi*, Ankara 1977, s. 194-195, 202, 204; Seyyid Kutub, *Fi Zilâl-il Kur'an* (trc. M. Emin Saraç v.dğr.), İstanbul, ts. (Hikmet Yayınları), VII, 378-384; Hitti, *İslâm Tarihi*, I, 45-53, 68-69; Mustafa Fayda, "Hz. Ömer'in Divan Teşkilatı", *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, İstanbul 1986, II, 155-160; *Mv.F.*, VIII, 45-48; M. J. de Goeje, "Arabistan (etnografya)", *İA*, I, 481-486; H. Lammens, "Bâdiye", *İA*, II, 194; Ömer Rıza Doğrul, "A'rab", *İTA*, I, 457-459; W. Montgomery Watt, "Badw", *El²* (Fr.), I, 916-919; N. Elisséeff, "Bâdiya", *El² Suppl.* (Fr.), s. 116-117.

MUSTAFA FAYDA

BEDEVÎ, Seyyid Ahmed

(bk. AHMED el-BEDEVÎ).

BEDEVÎ, Şeyh Ali

(الشيخ على بدوى)

(1868-1943'ten sonra)

Tanınmış Mısırlı hattat.

20 Zilhicce 1284 (13 Nisan 1868) Pazartesi günü Kahire'de doğdu. Beş yaşında iken babasının ölümü üzerine annesiyle beraber dedesinin himayesine girerek iyi bir terbiye ve öğrenim gördü. Hâfızlığını tamamladıktan sonra ilk tahsilini Şeyh Sâlih Medresesi'nde yaptı. Kahire'nin din âlimlerinden Şeyh Düssük el-Arabî, Şeyh Kandîlî'l-Fakî'den nahiv, tefsir, hadis ve fıkıh ilimlerini öğrendi. Hat sanatına ilgisi sebebiyle Şeyh Sâlih Medresesi'ndeki hat hocası Râsim diye bilinen Şeyh Muhammed Zağlûl'den yazı meşketti. Üstün başarı göstermesi üzerine hocası onu Mısır'ın en büyük hat üstadı kabul edilen Muhammed Efendi Müniszâde'ye götürdü. Ondan hat sanatının inceliklerini öğrenerek icâzet aldı. Yazıya olan sevgisi, kabiliyeti ve çalışkanlığı bu sahada yükselmesine vesile oldu. Şöhreti kısa zamanda yayıldı ve Mısır'ın önde gelen hattatları arasında girdi.

Bedevî 1896'da Âbidin Emîriyye Medresesi'nde hat hocası olarak vazife aldı. Daha sonra görevi Port Said Medresesi'ne nakledildi. Bu arada bir müddet serbest çalıştı. Ardından Ezher'e hat hocası oldu. Burada on dört yıl hizmetten sonra Ümmü Abbas Medresesi'ne geçti. Bu görevinin yanında, 1922'de I. Fuâd'ın isteğiyle Kur'an-ı Kerîm yazmak üzere

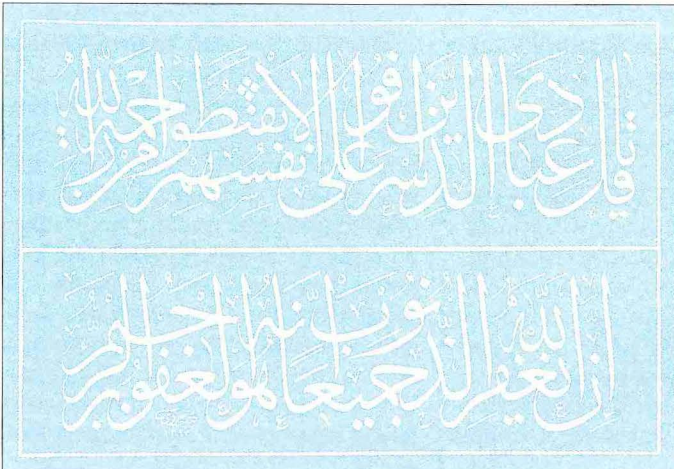
Şeyh Ali
Bedevî

İstanbul'dan Kahire'ye davet edilen Hattat Aziz Efendi'nin kurduğu Medresetü tahsini'l-hutûti'l-melikiyye'de hat hocalığı yaptı. Bu medresede pek çok öğrenci yetiştirerek icâzet veren Bedevî, 1936 yılında Ümmü Abbas Medresesi'nden emekliye ayrılmasına rağmen Tahsinü'l-hutût'taki görevini sürdürdü. Nitekim Kahire'de 1943'te neşredilen *Mecelletü Medreseti tahsini'l-hutûti'l-melikiyye* mecmuasındaki kayıtlardan anlaşılacağına göre bu tarihlerde görevine devam etmekteydi. Ancak aynı mecmuanın 1947'de çıkan 2. sayısında ismine rastlanmaması, bu tarihten önce Tahsinü'l-hutût'taki görevinden ayrılmış veya vefat etmiş olduğunu düşündürmektedir.

Bedevî hat sanatına pek çok eser kazandırdı. Hüseyin Paşa için yazdığı Kur'an-ı Kerîm ile Mısır Hidivi İsmâil Paşa'nın âzatlî kölelerinden Heyâtım için cüzler halinde yazdığı, daha sonra Mescid-i Nebevî'ye hediye edilen Mushaf-ı Şerif, yine cüzler halinde bir Mısırlı zengin için yazdığı Kur'an-ı Kerîm onun güzel eserleri arasındadır.

Bedevî, Mısır cami ve mescidlerinin cümle kapısı ve duvarları üzerine celi-sülûs yazılar da yazmıştır. Asyût Ma'hed Mescidi, Mısır'ın batısında Libya sınırına yakın bir yerleşme merkezinde Mescidü's-Sellûm ve Mescidü's-Şarâni'deki (Kahire) yazıları onun en güzel celi hatlarından. Pek çoğu bugün mevcut olan, Kahire'nin cadde, meydan ve sokak isimlerini gösteren levhalar da onun hattıdır. Ayrıca I. Fuâd'ın Mina'da hacılar için yaptırdığı çeşme üzerinde daire şeklinde yazdığı "وجعلنا من الماء كل شيء حي : Biz her şeyi sudan yaratmış" (el-Enbiyâ 21/30)

Şeyh Ali
Bedevî'nin
celî-sülûs
levhası
(*Mecelletü
Medreseti
tahsini'l-
hutûti'l-
melikiyye*, I, 45)

âyet-i kerimesi de onun Mısır dışındaki güzel bir eseridir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mecelletü Medreseti taḥstni'l-ḥuṭūti'l-meli-kiyye, Kahire 1362/1943, I, 45; Fevzi Sâlim Afîfî, *Neş'e ve tetavvürü'l-kitâbeti'l-ḥaṭṭiyye-ti'l-'Arabiyye*, Küveyt 1400/1980, s. 458; Tâhir el-Kürdî, *Târîḥu'l-ḥaṭṭi'l-'Arabî ve âdâbih*, Riyad 1982, s. 432-434; Kâmil Baba, *Râḥu'l-ḥaṭṭi'l-'Arabî*, Beyrut 1983, s. 260; Muhittin Serin, *Hattat Aziz Efendi*, İstanbul 1989, s.29.

MUHİTTİN SERİN

BEDEVİYYE

(البديوية)

Ahmed el-Bedevî

(ö. 675/1276)

tarafından kurulan

ve daha çok Mısır'da yaygın olan bir tarikat.

Ahmediyye olarak da bilinen bu tarikatın temelinde Bedevî'nin fikirleri bulunmakla birlikte âdâb ve erkânının büyük bir kısmı daha sonraki asırlarda teşekkül etmiştir.

Genellikle müstakil bir tarikat olarak değerlendirilen Bedeviyye, Ahmed el-Bedevî'nin müridlerinden Şeyh el-Berrî'nin silsilesinin Ahmed er-Rifâî'ye ulaşması sebebiyle Rifâiyye'nin, kendisinin Ebû'l-Hasan eş-Şâzelî ile görüşmesi sebebiyle de Şâzeliyye'nin bir kolu olarak da ele alınmıştır. *İṭḥâfü'l-aşfiyâ*² (s. 167) ve *İkḍü'l-cevher*'de (s. 20) bu tarikatı Şâzeliyye'nin büyük bir kolu olarak gösteren Zebîdî, Harîrîzâde'nin iktibas ettiği *Ref'u'n-nikâb* adlı risâlesinde de Bedevî-Şâzelî münasebetleri üzerinde durmuştur (*Tibyân*, I, 48^b).

Tarikatın silsilesi şöyledir: Ahmed el-Bedevî, Abdülcelîl, Hüseyin b. Ali, Abdülcelîl b. Abdurrahman, Abdülmecîd el-Mağribî, Ali b. Hasan, Abdürrezzâk el-Endelûsî, Abdükuddûs el-Mağribî, Muhammed b. Yûsuf el-Fâsî, Ahmed-i Tebrîzî, Ma'rûf-i Kerhî, Dâvûd et-Tâî, Habîb el-Acemî, Hasan-ı Basrî, Hz. Ali. Tarikat pîrinden sonra Tanta'daki merkez dergâhta postnişin olan sûfiler ise şunlardır: Abdül'âl b. Fakîh, Abdurrahman Ali Nûreddin, Şemseddin Muhammed, Şehâbeddin Ahmed, Muhammed Abdurrahman, Abdülkerîm b. Ali, Sâlim, İbrâhim el-Esmer, Muhammed el-Ebyaz, Abdülkerîm, Abdülmecîd, Abdül'âl b. Sâlim, Abdülkerîm. Bedevî'nin ilk halifesi Abdül'âl'in (ö. 733/1332), tarikatın kuruluş ve teşekkülünde önemli hizmetleri ol-

makla birlikte hayatı hakkında bilgi yoktur. Aynı aileye mensup olan bu şeyhlerden Sâlim ve İbrâhim el-Esmer gibi bazıları çeşitli sebeplerle şeyhlikten azledilmişlerdir. Bu sebeplerin başında cehrî zikir tartışmaları, mevlid törenleri ve beşik şeyhliği (*Tibyân*, I, 50^b) gibi ulemâ ile meşâyihin farklı baktıkları konular gelmektedir.

Tarikat pîrinin *Veşâyâ*'sında (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1397) özellikle üzerinde durduğu şu konular tarikatın esasları haline gelmiştir: Kur'an ve Sünnet'e bağlı kalmak, kalbî zikre devam etmek, teheccüd namazı kılmak, sıkıntılara karşı sabır ve tahammül göstermek, sözünde durmak, kötülöklere iyilikle karşılık vermek, gariplere ve misafirlere ilgi göstermek, mütevazî olmak, şeyhlere hürmet etmek, dervişliğin âdâbına dikkat etmek. Ahmed el-Bedevî'ye göre zikirde esas olan kalbî zikirdir. Buna rağmen Bedeviyye'nin zikri tarihî seyir içinde cehrî, kıyâmî-kuûdî olarak icra edilir hale gelmiştir. Bedevî dervişleri âyin sırasında heyecanları artınca birbirlerine sarılarak zikre devam ederler. Buna "Bedevî topu" adı verilir.

Tarikata giriş merasimi şeyh ile mürid arasında cereyan eden soru ve cevaplarla başlar. "Arzu ve isteğin nedir?" sorusuna mürid adayı, "Âriflerin yoluna girmek için bana rehber olmanızı istiyorum" diye cevap verir. Şeyh, "Ben size sadece iyi şeyleri emrediyor ve kötü şeylerden sakınmanızı istiyorum" dedikten sonra adayın şu ifadeleri tekrarlama-sını ve mânalarını her zaman düşünmesini söyler: "Allah benimle beraberdir, Allah bana bakmaktadır, Allah bana şahittir". Namaz ve zikirden sonra biat merasimi başlar. Bu sırada şeyh müridin baş parmağını elinin içine alır ve Feth süresinin 10-18. âyetlerini okur.

Tarikatın hizb ve evrâdı şöyledir: Eüzü besmele, Fâtiha süresi (bir defa), Kevser süresi (on defa), İhlâs süresi (on defa), Muavvizeteyn (bir defa), "ve ilâhüküm ilâhün vahîd" (el-Bakara 2/163), Âyetü'l-kürsî, "Lillâhi mâ fi's-semâvâti..." (el-Bakara 2/284-286), "Yâ erhame'r-râhimin..." (krş. el-A'râf 7/151; Yûsuf 12/64), "İnne mâ yürîdü'llâhü li-yüzhibe anküm..." (el-Ahzâb 33/33), "İnnallâhe ve melâiketehü yûsallüne..." (el-Ahzâb 33/56). Evrâd, salî ve bârik dualarından sonra uzunca bir salavât-ı şerîfe ile son bulur. Tesbih şekli ise şöyledir: Sübhânelâh, el-hamdü lillâh, Allâhü ekber (otuz üçer defa), keli-

me-i tevhid (bir defa), istiğfar (100 defa), salâtü selâm (100 defa). Bu tesbihler her farz namazdan sonra günde beş defa, bu mümkün olmazsa sabah ve yatsı namazlarından sonra, o da mümkün olmazsa günde bir defa okunur. Bedeviyye'de haftanın günlerine göre de evrâd ve ezkâr vardır. Pazar: Salât ve selâm (elli veya 100 defa), el-hamdü lillâh, Allâhü ekber (en az 100 defa). Pazartesi: Sübbüh, kuddûs (en az 100 defa). Salı: Sübhâne'l-kadîr, el-muktedir. Çarşamba: Sübhâne zi'l-mülki ve'l-melekût. Perşembe: Sübhânelâhi ve bi-hamdihî (1000 defa). Cuma: Sübhâne zi'l-izzî ve'l-ceberût (100 ilâ 1000 defa). Cumartesi: Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-alîyyi'l-azîm (100 defa).

Bedevî hırkası ile tarikatın alem ve sancağı kırmızıdır. Bir gün Abdül'âl bu sancağı taşıyan insanda bulunması gereken şartları mürşidine sorduğunda şu karşılığı almıştı: Yalan söylememek, fuhuştan uzak durmak, haramlardan yüz çevirmek, iffetli olmak, Allah'tan korkmak, Kur'an'ın emirlerine boyun eğmek, zikre yapışmak, tefekküre devam etmek. Bedevî dervişlerinin kullandığı tac da iki terekli olup lenger kısmına kırmızı sarık sarılır.

Bedeviyye'nin Mısır'da bugün mevcut olan kolları şunlardır: Hamûdiyye, Kinâsiyye, Zâhidiyye, Enbâbiyye, Münâviyye, Selâmiyye, Fergâliyye, Sâibiyye, Merâzîkiyye, Şinâviyye, Halebiyye, Sütühiyye, Beyyümiyye.

Bedeviyye'nin Mısır kültüründeki yeri, Bektaşiliğin Anadolu ve Rumeli'deki tesirine benzetilebilir. Ahmed el-Bedevî'nin tarikat silsilesinin Hz. Ali'ye ulaşması, Hüseyin oılması, nûr-ı Muhammedî'den bahseden ilk sûfi kabul edilmesi gibi sebeplerle Bedeviyye zaman içinde Alevî-meşrep bir tasavvufî mektep hüviyetini kazanmıştır. Gerçekte Ahmed el-Bedevî'nin fikir ve görüşleriyle bu meşrep arasında bağlantı kurmak mümkün olmamakla birlikte yine de o "Fâtımî casusu" olmakla suçlanmıştır. Ahmed el-Bedevî'nin etrafında oluşan kültürün halk üzerindeki hâkimiyeti asırlar içinde tarikatın yaygınlığı ile birlikte tekkenin de çok zengin malî kaynaklara sahip olmasını sağlamıştır. Devlet yöneticilerinin, özellikle el-Melikü'z-Zâhir Baybars ve Sultan Kayıtbay'ın Bedevîler'e ve Tanta'daki Bedevî Tekkesi'ne ilgi göstermeleri, tarikat mensuplarının siyasî hayatla olan münasebetleri konusunda bilgi vermek-